

Heydər Əliyev: "Azərbaycan dünyəvi dövlətdir, amma dinsiz ölkə deyil"

Azərbaycanın multikulturalizm modeli Sekulyar cəmiyyət modelindən daha üstündür

Son illər dünyada baş verən bir sıra mənfi proseslər bəşəri birgəyaşayışın hazırkı mərhələsində din-dövlət məsələlərinin düzgün tənzimlənməsinə və bu da öz növbəsində böyük faciələrə səbəb olur. Buna görə də, yalnız dini və milli-etnik münasibətlərin dövlət səviyyəsində tənzimlənməsi, eləcə də onlara göstərilən diqqət və qayğı sayəsində bu faciələrdən qurtulmaq mümkündür.

Azərbaycan dövləti müstəqilliyin ilk günündən, məhz dövlət-din, eləcə də milli-etnik münasibətlərin harmoniyasını yaradaraq, ölkəmizdə sabitliyin yaranmasına nail ola bilib. Ölkəmizdə mövcud olan dini və milli dözümlülüyün, tolerantlığın tarixi çox qədimdir. Bu gün dünyanın bir çox dövlətləri, eləcə də beynəlxalq təşkilatlar da etiraf edirlər ki, Azərbaycan müxtəlif etnosların və millətlərin, fərqli dinlərə ibadət edən insanların tarixən dostluq və qardaşlıq şəraitində yaşadığı tolerant ölkələrdən biridir. Avropanın və Asianın qovuşduğu bir məkan olaraq, Azərbaycanda ayrı-ayrı etiqad və inanclara malik etnoslar min illərdir ki, dinc və əmin-amanlıq şəraitində yaşayır. Bu harmoniyanın, etnik mədəni müxtəlifliyin günümüzədək qorunub saxlanılması Azərbaycan xalqına xas humanizm və çoxmillətlik xüsusiyyətlərindən qaynaqlanır. Azərbaycan xalqı bu dəyərlərini tarixin bütün dövrlərində qoruyaraq, bu günümüze gətirib çıxarıb. Azərbaycan dünyəvi, demokratik dövlətdir və burada din dövlətdən ayrılır. Bununla belə, dövlət hər zaman burada yaşayan bütün dinlərin nümayəndələrinə qarşı böyük hörmət və sayğı ilə yanaşır, hətta onların bir çox problemlərinin həllinə də yaxından kömək edir.

Əslində, dünyəvi dövlət anlayışı dinin hansısa formada idarəetmə prosesində iştirak etmədiyi dövlətdir. Əhalisinin 96 faizini müsəlmanlar təşkil edən Azərbaycan da dünyəvi dövlətdir. Lakin Azərbaycan dövləti burada yaşayan və müxtəlif dinlərin nümayəndələri olan insanların öz dini bayramlarının qeyd etməsinə, dini konfessiyalara maliyyə yardımı göstərilməsinə, eləcə də dini abidələrin bərpa və tikintisinə xüsusi diqqət ayırır. Çünki ölkəmizdə dünyəvilik prinsipləri xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinə və xarakterinə uyğun şəkildə formalaşmışdır. Ölkəmizdə qadına, təhsilə və tolerantlığa münasibətdə mütərəqqi yanaşma da, məhz dünyəviliyin açıq sübutudur.

Bəzən dünyada belə faktlarla da üzləşirik ki, bəzi dini qruplar dünyəvilik anlayışını əldə bayraq edərək, öz çirkin əməllərini həyata keçirməyə cəhd edirlər. Məlumdur ki, dünyəvi dövlətdə din dövlət idarəçiliyində iştirak etmir, amma bu, o demək deyil ki, həmin dövlət dinsizdir və dini dəyərləri qəbul etmir. Ulu Öndər Heydər Əliyev də xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra demişdi: "Azərbaycan dünyəvi dövlətdir, amma dinsiz ölkə deyil". Azərbaycan dünyəvi dövlət olaraq, qanun qarşısında bütün dini qurumların bərabər olması prinsipini qəbul etsə də, dini qurumlara, dini konfessiyalara qayğı və diqqətini heç zaman əsirgəməyib. Azərbaycanda dini konfessiyalar arasında heç bir fərq qoyulmadan, maddi yardımların göstərilməsi, onların ibadət yerlərinin dövlət vəsaiti ilə təmir olunması, yenilərin tikilməsi də bunun əyani sübutudur.

Respublikamızda dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində mövcud olan bu yanaşma, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin və digər müvafiq qurumların fəaliyyətində də özünü göstərir. Bu qurumlar ölkəmizdə mövcud olan multikultural və tolerant dəyərlərin təbliği və təşviqi ilə yanaşı, dini radikalizm və xurafata qarşı həm inzibati, həm də maarifçilik istiqamətində tədbirlər həyata keçirirlər. Onlar, həmçinin radikal dini qrupların və qeyri-ənənəvi təriqətlərin zərərli təbliğatının qarşısının alınması, onlara qarşı effektiv mübarizə aparılması, dini maarifləndirmə işinin düzgün metodlarla təşkilini diqqətdə saxlayır və inkişaf etdirirlər.

Çünki hər hansı bir dövlətin din siyasətinin əsasını dini etiqad azadlığının təminatı, dövlət siyasətində dinin rolu və dövlətin dinə münasibəti təşkil edir. Bu gün dünyada geniş yayılan Sekulyarizm anlayışı isə dinin dövlət institut və təşkilatlarından ayrılması, ictimai-siyasi aktivliyinin sifra endirilməsi ideyasını təbdiq edir. Yəni Sekulyar prinsiplərlə idarə olunan toplum hər bir fərdin dini seçim azadlığını tanıyır və ona sayğı ilə yanaşır. Multikulturalizmin və tolerantlığın yüksək səviyyədə inkişaf etdiyi ölkələrdə olduğu kimi, Sekulyar dövlətdə də dini baxışından asılı olmayaraq, hər kəsin qanun qarşısında bərabərlik prinsipləri qorunur. Bu da bir həqiqətdir ki, Sekulyar cəmiyyətin üzvü dini baxışlarına görə müzakirə olunmur, hamı kimi onun da, konstitusiyaya qarşısında hüquq və vəzifələri eynidir, bu cəmiyyətdə dövlət - bütün vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını ayrı-seçkilik etmədən tanıyır və onlara eyni münasibət göstərir. Bu da o deməkdir ki, həmin cəmiyyətlərdə fəaliyyət göstərən bütün dinlərin nümayəndələrinə eyni səviyyədə yanaşılır, onların arasında hər hansı bir anlaşılmazlığın baş verməsinə imkan verilmir.

Bununla belə, aparılan tədqiqatlar, araşdırmalar, monitorinqlər və aidiyyəti qurumlardan alınan məlumatlar göstərir ki, xaricdən idarə olunan müəyyən qruplar hər bir dövlətdə dünyəvilik prinsiplərinə qarşı çıxmağa və orada münaqişə ocaqları yaratmağa çalışırlar. Bu məsələlər bütün dünyada ciddi narahatlıqlar yaratdığına görə, onlara qarşı aparılan mübarizədə də maarifləndirmə tədbirlərinin aparılması və qarşılıqlı əməkdaşlıq mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Çünki bu gün dünyəvilik prinsiplərinin qorunub inkişaf etdirilməsi günün aktual problemlərindən biridir. Qeyd etmək lazımdır ki, dünyəvilik, başqa sözlə, sekulyarizm prinsipləri də multikulturalizm və tolerantlıq kimi, Qərbdə yaranıb. Bununla belə, bu gün bir sıra Qərb dövlətləri artıq multikulturalizmin iflası uğraması iddiasını gündəmə gətiriblər və bu geniş müzakirələrə səbəb olub. Belə bir situasiyada Azərbaycan hər zaman olduğu kimi, özünün dünyəvilik prinsiplərini qoruyur və inkişaf etdirir. Azərbaycanda da din dövlətdən ayrılır və insanlar öz inanclarında azaddırlar. Bu tarix boyu belə olub və bu gün də davam etdirilir. Diqqət etsək, görürük ki, dünyəvilik prinsipləri Azərbaycan maarifçilik hərəkatının təmsilçiləri tərəfindən geniş yayılıb. Bu Mirzə Fətəli Axundovun, Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığında özünü açıq şəkildə biruzə verir.

Cəmiyyətin bütün sahələrində olduğu kimi, dünyada sekulyarizmə də fərqli baxışlar mövcuddur. Bunlardan biri dünyəvilik anlayışına mənəvi məzmun qatmağı, digəri isə sadəcə ictimai, siyasi və hüquqi idarəetmə modeli kimi, yanaşmağı nəzərdə tutur. Çünki dünyəvi dövlət və din amili heç də biri-digərini inkar edən məfhumlar deyil. Bütün dinlər şəxsin özü ilə Tanrı arasındakı münasibətləri tənzimləyir. Dünyəvilik prinsipinin də əsas məqsədi, əslində vicdan azadlığını təmin etməkdir. Dünyəvilik prinsipi dövlətimizin vətəndaşlarına heç bir təsir və təzyiq etmədən, öz vicdanları ilə baş-başa buraxır və onlara azad seçim imkanı yaradır. Məhz buna görə də, hər kəs sahib olduğu inanca görə yaşamaq imkanı qazanır. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan multikulturalizmi dünyanın bir çox dövlətləri tərəfindən qəbul olunan nümunəvi birgəyaşayış formülünə çevrilib.

Son zamanlar ölkəmizdə keçirilən bir çox beynəlxalq səviyyəli tədbirlərdə müzakirə olunan mövzuların da əsasını multikulturalizmin və tolerantlığın qorunub, inkişaf etdirilməsi təşkil edir. Noyabr ayında Bakıda Dünya dini liderlərinin II Zirvə toplantısının keçirilməsi və həmin tədbirə 70-dən çox ölkənin dini liderlərinin qatılması bu mövzunun aktuallığından xəbər verir. Həmin tədbirdə çıxış edən prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, dünyada buna bənzər ikinci bir beynəlxalq toplantı olmayıb. Prezident tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırıb ki, bu kimi tədbirlərdə müzakirə olunan məsələlər təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün bəşəriyyət üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Dünyada bu qəbildən olan - dini və etnik zəmində baş verən münaqişələr kifayət qədərdir. Bu cür münaqişələrin fəsadlarının aradan qaldırılmasına kifayət qədər böyük resurslar və zaman sərf etmək gərəkdir. Hətta bəzi hallarda onilliklərlə zaman çərçivəsində belə münaqişələri durdurmaq, onun cəmiyyətə vurduğu yaraları sağaltmaq mümkün olmur. Belə münaqişələrdən biri də Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində baş verən münaqişədir. Bu münaqişənin baş verməsindən 20 il ötsə də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü hələ də bərpa olmayıb, qaçqın və məcburi köçkünlər yurd-yuvalarına qayıtmayıb. Multikulturalizm və dinlərarası dialoq mühiti, məhz belə münaqişələrin önlənməsi - profilaktikası üçün çox vacibdir.

Prezident İlham Əliyevin bu nitqində ortaya qoyduğu tezlər onu göstərir ki, bu gün dünya çox həssas bir dönəmini yaşayır. Dövlətlər arasında yaşanan hər hansı bir anlaşılmazlıq istər siyasi, istəsə də dini və milli baxımdan böyük və qarşısızalmaz faciələrə səbəb ola bilər. Bu faciələrin qarşısının alınması isə Prezidentin də qeyd etdiyi kimi, dövlət başçıların siyasi iradəsindən asılıdır.

Azərbaycan dövləti Bakıda Dünya dini liderlərinin II Zirvə toplantısını böyük uğurla keçirməklə, Prezident İlham Əliyevin təmsalında bu iradəni ortaya qoyduğunu bir daha dünyaya nümayiş etdirdi.

“Paralel”in Araşdırma Qrupu

**Yazı Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında KİV-ə Dövlət Dəstəyi
Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap olunub**